Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
NILS WAHL
prednesené 16. júla 2015 [1]

**Vec C-338/14**

**Quenon K. SPRL**
**proti**
**Citibank Belgium SA,**
**Citilife SA, neskôr Metlife Insurance SA**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Cour d'appel de Bruxelles (Belgicko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Samostatní obchodní zástupcovia — Smernica 86/653/EHS — Článok 17 ods. 2 — Nárok obchodného zástupcu v prípade ukončenia zmluvy o obchodnom zastúpení — Náhrada za klientelu alebo náhrada škody — Súbeh — Dodatočná náhrada škody k náhrade za klientelu — Prípustnosť"

1. Zdá sa, že v súčasnosti je v práve členských štátov Európskej únie pevne ustálené, že ukončenie zmluvy o obchodnom zastúpení môže spôsobiť obchodnému zástupcovi značnú škodu a že v takej situácii mu v zásade musí vzniknúť nárok na finančnú kompenzáciu. Odvolanie mandátu uvedeného zástupcu, ktoré ho zbavuje jeho právomoci zastupovať zastúpeného, totiž môže spôsobiť, že príde o podiel na trhu, ktorý mu dovtedy patril, a teda o potenciál finančných príjmov vytvorený obchodným úsilím, ktoré vynaložil spoločne so zastúpeným.

2. Možnosť voľby, ktorú členským štátom poskytuje článok 17 smernice 86/653/EHS [2], medzi dvoma mechanizmami odškodnenia, konkrétne poskytnutím náhrady vypočítanej s ohľadom na získanie alebo rozvoj klientely obchodným zástupcom alebo náhradou škody vzniknutej v dôsledku ukončenia zmluvy, však nebola úplne bezproblémová. [3] Naďalej vyvoláva mnoho otázok, o čom svedčí aj prejednávaný návrh na začatie prejudiciálneho konania.

3. V prejednávanom prípade Cour d'appel de Bruxelles (Odvolací súd v Bruseli, Belgicko) totiž žiada Súdny dvor o určité spresnenia týkajúce sa výkladu článku 17 ods. 2 smernice 86/653. Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťou Quenon K. SPRL (ďalej len „Quenon") a spoločnosťami Citibank Belgium SA (ďalej len „Citibank") a Citilife SA, neskôr Metlife Insurance SA, týkajúceho sa vyplatenia náhrad a náhrady škody, ktorých sa domáha Quenon v dôsledku odstúpenia od zmlúv o obchodnom zastúpení uzavretých medzi týmito spoločnosťami. Súdny dvor sa má konkrétnejšie vyjadriť k vzájomnému vzťahu medzi systémom odškodnenia upraveným v článku 17 ods. 2 písm. a) a b) tejto smernice a prípadnou možnosťou obchodného zástupcu domáhať sa náhrady škody na základe písmena c) toho istého ustanovenia.

1 — Jazyk prednesu: francúzština.

2 — Smernica Rady z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov (Ú. v. ES L 382, s. 17; Mim. vyd. 06/001, s. 177).

3 — Pozri najmä výkladové ťažkosti uvedené v správe Komisie z 23. júla 1996 o uplatňovaní článku 17 smernice 86/653 [KOM(96) 364 v konečnom znení, s. 10 až 13, ďalej len „správa z roku 1996"]. Svedčia o nich aj kritické vyjadrenia týkajúce sa koexistencie dvoch rôznych legislatívnych prístupov v rámci tej istej smernice [pozri najmä bod 18 oznámenia Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Koherentnejšie európske zmluvné právo – Akčný plán (KOM(2003) 68 v konečnom znení)].

## I – **Právny rámec**

### A – *Právo Únie*

4. Článok 1 smernice 86/653 stanovuje:

„1. Harmonizácia opatrení ustanovených v tejto smernici sa bude uplatňovať na zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia v členských štátoch, ktoré sa týkajú vzťahov medzi obchodnými zástupcami a zastúpenými.

2. Na účely tejto smernice, ‚obchodný zástupca' znamená samostatne zárobkovo činného sprostredkovateľa, ktorý má trvalé oprávnenie dojednávať predaj alebo nákup tovaru v mene a na účet inej osoby, ktorá sa ďalej nazýva ‚zastúpený' alebo dojednať a uzatvoriť takéto právne úkony na účet a menom zastúpeného.

…"

5. V článku 17 ods. 1 až 3 tejto smernice sa uvádza:

„1. Členské štáty prijmú opatrenia potrebné na zabezpečenie toho, aby obchodný zástupca po zániku zmluv[y] o obchodnom zastúpení dostal náhradu podľa odseku 2 alebo náhradu škody podľa odseku 3.

2.

a) Obchodný zástupca má nárok na náhradu do takej miery, do akej:

   — priviedol zastúpenému nových zákazníkov alebo podstatne zvýšil finančný objem obchodov s existujúcimi zákazníkmi, a pokiaľ zastúpený má aj naďalej podstatné prínosy z obchodu s týmito zákazníkmi a

   — náhrada je primeraná všetkým skutočnostiam, najmä provízii za obchody, ktoré obchodný zástupca stratil [ktoré obchodný zástupca stráca a ktoré vyplývajú z obchodov s týmito zákazníkmi – *neoficiálny preklad*]. …

b) výška náhrady nesmie prekročiť čiastku rovnajúcu sa odškodneniu [náhrade – *neoficiálny preklad*] za jeden rok vypočítanú [vypočítanej – *neoficiálny preklad*] z priemernej ročnej odplaty [odmeny – *neoficiálny preklad*] obchodného zástupcu počas predchádzajúcich piatich rokov a pokiaľ dohoda trvala kratšie ako päť rokov, odškodnenie [náhrada – *neoficiálny preklad*] sa vypočíta ako priemer za toto obdobie.

c) poskytnutie odškodného [tejto náhrady – *neoficiálny preklad*] nebráni obchodnému zástupcovi žiadať náhradu škody.

3. Obchodný zástupca má nárok na náhradu škody, ktorú utrpel v dôsledku [v dôsledku skončenia – *neoficiálny preklad*] svojho vzťahu so zastúpeným.Tento nárok na náhradu škody sa bude považovať za oprávnený, ak sa ukončenie uskutočnilo za nasledovných okolností:

— odobratie provízie obchodnému zástupcovi, na ktorú by pri správnom výkone dohody o obchodnom zastúpení mal nárok a pritom zastúpený získal značný prospech v súvislosti s činnosťou obchodného zástupcu,

— a/alebo keď obchodný zástupca nemohol amortizovať svoje náklady a výdavky, ktoré vynaložil v súvislosti s výkonom zmluvy o obchodnom zastúpení na radu zastúpeného."

B – *Belgické právo*

6. Smernica 86/653 bola prebratá do belgického práva zákonom z 13. apríla 1995 o zmluve o obchodnom zastúpení (loi du 13 avril 1995 relative contrat d'agence commerciale)[4]. Jeho článok 20 stanovuje:

„Po ukončení zmluvného vzťahu má obchodný zástupca nárok na náhradu za ukončenie zmluvy, ak pre zastúpeného získal nových zákazníkov alebo výrazne rozšíril obchodné vzťahy s existujúcimi zákazníkmi, pokiaľ to zastúpenému môže priniesť značné výhody.

Ak zmluva obsahuje konkurenčnú doložku, predpokladá sa, že zastúpený získava značné výhody, pokiaľ sa nepreukáže opak.

Výška náhrady sa určí s prihliadnutím tak na rozsah rozšírenia obchodných vzťahov, ako aj na získanie zákazníkov.

Náhrada nesmie presiahnuť sumu ročnej odmeny, vypočítanej podľa priemeru za posledných päť rokov, alebo ak zmluva trvala kratšie ako päť rokov, podľa priemeru za posledné roky. …“

7. Podľa článku 21 zákona z roku 1995:

„Pokiaľ má obchodný zástupca nárok na náhradu za ukončenie zmluvy uvedenú v článku 20 a suma tejto náhrady nepokrýva v celom rozsahu skutočne vzniknutú škodu, obchodný zástupca môže okrem tejto náhrady dostať aj náhradu škody vo výške rozdielu medzi sumou skutočne vzniknutej škody a sumou tejto náhrady, ale pod podmienkou, že preukáže rozsah údajnej škody.“

## II – **Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky**

8. Z informácií poskytnutých Súdnemu dvoru vyplýva, že spoločnosť Quenon, ktorá bola založená v roku 1997 na účely pokračovania v činnostiach pána Quenona, sa na základe dvoch rôznych zmlúv o obchodnom zastúpení stala 1. decembra 1997 obchodným zástupcom spoločností Citibank a Citilife. Bankové a poisťovacie činnosti boli zoskupené v rámci jednej a tej istej pobočky a spoločnosť Quenon bola odmeňovaná výlučne vo forme provízií, ktoré vyplácala Citibank za predaj bankových produktov a Citilife za predaj poistných produktov.

9. Dňa 9. januára 2004 Citibank okamžite a bez uvedenia dôvodu ukončila zmluvu o obchodnom zastúpení, ktorú mala uzavretú so spoločnosťou Quenon. Vyplatila jej odstupné vo výške 95 268,30 eura, ako aj náhradu za ukončenie zmluvy vo výške 203 326,80 eura. Citibank zakázala spoločnosti Quenon, aby ju naďalej zastupovala a používala jej názov a jej značku. Od tohto dátumu Quenon už nemala prístup k počítačovému programu, ktorý jej umožňoval spravovať portfólio poistných produktov spoločnosti Citilife. Podľa spoločnosti Quenon bolo teda *de facto* nemožné pokračovať v plnení zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti poisťovníctva.

10. Dňa 20. decembra 2004 podala Quenon proti spoločnostiam Citibank a Citilife žalobu na Tribunal de commerce de Bruxelles (Obchodný súd v Bruseli), pričom navrhla, aby im súd v podstate uložil povinnosť jednotlivo alebo spoločne a nerozdielne zaplatiť odstupné a náhradu za ukončenie zmluvy z dôvodu odstúpenia od zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti poisťovníctva, dodatočnú náhradu škody, ako aj provízie týkajúce sa obchodov ukončených po zániku zmluvy o obchodnom zastúpení.

11. Po tom, čo jej žaloba bola zamietnutá rozsudkom z 8. júla 2009, Quenon podala odvolanie na vnútroštátny súd, pričom však upravila sumy, ktorých sa domáhala v konaní na prvom stupni.

4 — *Moniteur belge* z 2. júna 1995, s. 15621 (ďalej len „zákon z roku 1995“).

12. Z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že Quenon na podporu svojho odvolania uvádza, že suma náhrady za ukončenie zmluvy, ktorú jej vyplatila Citibank za odstúpenie od zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti bankovníctva, nie je postačujúca. Quenon sa domnieva, že je potrebné zohľadniť na základe článku 21 zákona z roku 1995 kompenzačnú náhradu za odstúpenie od zmluvy a náhradu za ukončenie zmluvy, ktoré sú splatné z dôvodu faktického odstúpenia od jej zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti poisťovníctva, ako aj celú škodu, ktorá jej vznikla.

13. Odporkyne vo veci samej tvrdia, že toto vnútroštátne ustanovenie by podľa jeho výkladu, aký podáva Quenon, odporovalo smernici 86/653, ktorá nedovoľuje členským štátom kumulovať oba systémy odškodnenia, a to systém náhrady a systém náhrady škody.

14. Podľa vnútroštátneho súdu preto vzniká otázka, či smernicu 86/653 možno vykladať v tom zmysle, že ukladá povinnosť nahradiť celú škodu vzniknutú obchodnému zástupcovi, ako aj otázka, či v prípade, ak zastúpený neporušil svoje povinnosti, členské štáty môžu stanoviť poskytnutie náhrady za ukončenie zmluvy v maximálnej výške ročnej odmeny, prípadne zvýšenej o náhradu škody, ktorá pokrýva rozdiel medzi sumou skutočne vzniknutej škody a sumou náhrady za ukončenie zmluvy.

15. Za týchto podmienok Cour d'appel de Bruxelles rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„[1.] Má sa článok 17 [smernice 86/653] vykladať tak, že vnútroštátnemu zákonodarcovi umožňuje, aby stanovil, že po ukončení zmluvy má obchodný zástupca nárok na náhradu za klientelu, ktorej výška nemôže presiahnuť sumu ročnej odmeny, a v prípade, že suma tejto náhrady nepokrýva celú skutočne vzniknutú škodu, aj na náhradu škody vo výške rozdielu medzi sumou skutočne vzniknutej škody a sumou náhrady za klientelu?

[2.] Konkrétne, má sa článok 17 [ods.] 2 [písm.] c) [smernice 86/653] vykladať tak, že podmieňuje poskytnutie dodatočnej náhrady škody k náhrade za klientelu existenciou porušenia zmluvnej povinnosti alebo kvázideliktuálneho porušenia zo strany zastúpeného, ktoré je v príčinnej súvislosti s požadovanou náhradou škody, ako aj existenciou škody odlišnej od tej, ktorá už bola nahradená paušálnou náhradou za klientelu?

[3.] V prípade [kladnej] odpovede na túto poslednú uvedenú otázku, musí byť porušenie odlišné od jednostranného ukončenia zmluvy, ako napríklad doručenie nedostatočnej výpovede, poskytnutie nedostatočnej kompenzačnej náhrady za predčasné ukončenie zmluvy a náhrady za klientelu, existencia vážnych dôvodov na strane zastúpeného, zneužitie práva na ukončenie zmluvy alebo akékoľvek iné nesplnenie povinností, najmä v oblasti obchodných zvyklostí?“

16. Quenon, Citibank, belgická a nemecká vláda, ako aj Európska komisia predložili písomné pripomienky.

## III – **Analýza**

### A – *O právomoci Súdneho dvora*

17. Komisia vyjadrila pochybnosti o „prípustnosti“ prejednávaného návrhu na začatie prejudiciálneho konania. Tvrdí, že situácia, o ktorú ide v konaní vo veci samej, nespadá do pôsobnosti smernice 86/653, keďže bankové a poisťovacie činnosti, ktoré vykonávala spoločnosť Quenon na účet spoločností Citibank a Citilife, sa týkali poskytovania služieb, a nie „predaj[a] alebo nákup[u] tovaru“, ktoré sú ako jediné uvedené v článku 1 ods. 2 tejto smernice. Nemecká vláda uviedla podobné úvahy, hoci formálne neuplatnila námietku nedostatku právomoci.

18. Tieto pochybnosti možno podľa môjho názoru ľahko odstrániť.

19. Ako navyše nemecká vláda a Komisia veľmi správne zdôraznili, zákon z roku 1995, ktorým sa do belgického právneho poriadku preberá smernica 86/653, sa podľa jeho článku 1[5] uplatňuje bez rozdielu na obchodných zástupcov, ktorí sú poverení vykonávať na účet zastúpených tak predaj alebo nákup tovaru, ako aj poskytovanie služieb.

20. Súdny dvor pritom v záujme jednotného výkladu niekoľkokrát vyhlásil, že má právomoc rozhodovať o návrhoch na začatie prejudiciálneho konania týkajúcich sa ustanovení práva Únie v situáciách, v ktorých sa skutkový stav veci samej nachádzal mimo rozsahu pôsobnosti tohto práva, avšak v ktorých sa tieto ustanovenia práva Únie stali uplatniteľné z dôvodu odkazu uvedeného práva na ich obsah.[6]

21. Pokiaľ ide o ustanovenia, ktorými sa smernica 86/653 preberá do belgického právneho poriadku, stačí poukázať na to, že Súdny dvor, opierajúc sa o riešenia, ktoré boli použité vo veciach, v ktorých boli vydané rozsudky Poseidon Chartering[7] a Volvo Car Germany[8], v rozsudku Unamar[9] už konštatoval, že hoci sa otázka položená vnútroštátnym súdom netýka zmluvy o predaji alebo kúpe tovaru, ale zmluvy o obchodnom zastúpení týkajúcej sa prevádzky služby námornej prepravy, nič to nemení na tom, že pri preberaní ustanovení tejto smernice do vnútroštátneho práva sa belgický normotvorca rozhodol uplatniť rovnaké zaobchádzanie s týmito dvoma typmi situácií.

22. Tiež sa domnievam, že Súdny dvor má právomoc rozhodnúť o prejednávanom návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

## B – *O prejudiciálnych otázkach*

23. Vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania žiada o určité spresnenia týkajúce sa výkladu článku 17 ods. 2 smernice 86/653. Hoci Súdny dvor viackrát[10] rozhodoval o nápravných opatreniach, ktoré majú prijať členské štáty na základe článku 17 tejto smernice, po prvý raz sa má vyjadriť k pôsobnosti článku 17 ods. 2 písm. c), ktorý stanovuje, že „poskytnutie [náhrady za klientelu] nebráni obchodnému zástupcovi žiadať náhradu škody“.

24. Prvá prejudiciálna otázka súvisí s rozsahom žaloby o náhradu škody uvedenej v tomto ustanovení (prvý aspekt). Druhá a tretia otázka sa týkajú režimu zodpovednosti, ktorému má táto žaloba prípadne zodpovedať (druhý aspekt).

### 1. Prvý aspekt (prvá otázka): rozsah a obmedzenia súbehu náhrady za klientelu a žaloby o náhradu škody podľa článku 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653

25. Treba pripomenúť, že článok 17 smernice 86/653 patrí medzi ustanovenia, ktoré majú v celkovej systematike tejto smernice rozhodujúci význam, pretože definujú úroveň ochrany, ktorú normotvorca Únie považoval za primeranú pre obchodných zástupcov v rámci vytvorenia jednotného trhu.[11]

5 — Podľa tohto ustanovenia je obchodný zástupca poverený *„dojednávaním a prípadne uzatváraním obchodov* v mene a na účet zastúpeného“ (kurzívou zvýraznil generálny advokát).

6 — Pozri v tomto zmysle najmä rozsudky Dzodzi (C-297/88 a C-197/89, EU:C:1990:360, bod 36), SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, bod 86 a citovanú judikatúru), ako aj Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, bod 45).

7 — C-3/04, EU:C:2006:176, body 14 až 17.

8 — C-203/09, EU:C:2010:647, body 23 až 26.

9 — C-184/12, EU:C:2013:663, bod 30.

10 — Pozri najmä rozsudky Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605), Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176), Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199), Semen (C-348/07, EU:C:2009:195), Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:647) a Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663).

11 — Pozri rozsudok Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 39).

26. Ako Súdny dvor opakovane rozhodol, na účely výkladu článku 17 smernice 86/653 treba pripomenúť ciele sledované touto smernicou.

27. V tejto súvislosti je od vydania rozsudkov Bellone a Ingmar [12] pevne ustálené, že cieľ sledovaný touto smernicou je dvojaký: ide totiž nielen o ochranu záujmov obchodných zástupcov v ich vzťahoch so zastúpenými (*cieľ ochrany obchodného zástupcu*), ale aj o zvýšenie bezpečnosti obchodných transakcií a uľahčenie obchodu medzi členskými štátmi prostredníctvom aproximácie vnútroštátnych právnych predpisov (*cieľ harmonizácie najmä na účely právnej istoty*).

28. Ako Súdny dvor rozhodol, článok 17 smernice 86/653, ktorý stanovuje členským štátom povinnosť zaviesť mechanizmus náhrady škody obchodným zástupcom po ukončení zmluvy, sa má vykladať v závislosti od tohto dvojakého cieľa. [13]

29. Okrem toho treba zdôrazniť, že článok 17 smernice 86/653 je súčasťou súboru harmonizačných ustanovení, ktoré majú zároveň kogentnú aj minimálnu povahu. Ochrana upravená smernicou je teda záväzná nielen pre členské štáty, ktoré môžu stanoviť len vyšší stupeň ochrany, ale zaväzuje aj účastníkov zmluvy o obchodnom zastúpení, ktorí sa pred skončením platnosti zmluvy nemôžu dohodnúť odchylne od tejto ochrany v neprospech obchodného zástupcu (pozri článok 19 smernice 86/653).

30. Faktom však zostáva, že článok 17 tejto smernice, ktorý je výsledkom kompromisu, s ohľadom na rozdielne prístupy dovtedy používané v práve členských štátov [14] necháva týmto štátom možnosť voľby medzi dvoma riešeniami: buď systém *náhrady* určenej podľa kritérií uvedených v odseku 2 tohto článku, ktorý je inšpirovaný nemeckou praxou, alebo mechanizmus *náhrady škody* v závislosti od kritérií definovaných v odseku 3 toho istého článku, podobný mechanizmu zakotvenému vo francúzskom práve. Súdny dvor potvrdil alternatívnu povahu tohto systému odškodnenia, pričom jednoznačne uviedol, že článok 17 citovanej smernice zakazuje súbeh poskytnutia náhrady uvedenej v odseku 2 tohto článku s náhradou škody uvedenou v odseku 3 toho istého článku. [15]

31. Zastávam však názor, že harmonizačné opatrenia stanovené článkom 17 smernice 86/653 majú – najmä s cieľom zjednotiť podmienky hospodárskej súťaže a zvýšiť bezpečnosť obchodných transakcií – len koordinovať podmienky odškodnenia obchodného zástupcu za hospodársku ujmu, ktorá priamo vyplýva z ukončenia vzťahov so zastúpeným, a v konečnom dôsledku za samotnú stratu klientely.

32. Inak povedané, harmonizácia podmienok odškodnenia obchodných zástupcov vyplývajúca z tejto smernice je vyčerpávajúca len v rozsahu, v akom sa týka náhrady za ukončenie zmluvy nazývanej „náhrada za klientelu“. Jej cieľom nie je upraviť všetky možnosti náhrady ujmy vzniknutej obchodným zástupcom na základe predpisov členských štátov týkajúcich sa deliktuálnej alebo zmluvnej zodpovednosti. Zástupcom, ktorých zmluva bola ukončená, teda zostáva možnosť uplatniť podľa príslušných vnútroštátnych predpisov zodpovednosť zastúpených s cieľom získať náhradu inej ujmy, než akú kryje kompenzačná náhrada za klientelu uvedená v článku 17 ods. 2 smernice 86/653.

12 — C-215/97, EU:C:1998:189, body 13 a 17, ako aj C-381/98, EU:C:2000:605, body 20 a 23.

13 — Rozsudky Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, body 14 a 31), ako aj Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 37).

14 — Pozri správu z roku 1996, s. 1. Pokiaľ ide o úplnejší prehľad prístupov uplatňovaných členskými štátmi, pozri de THEUX, A.: *Le statut européen de l'agent commercial – Approche critique de droit comparé*. Facultés universitaires Saint-Louis, 1992, najmä s. 280 a nasl.

15 — Rozsudky Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, bod 20) a Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, bod 15).

33. V tejto súvislosti treba spresniť, že hoci je režim zavedený článkom 17 smernice kogentný a tento článok stanovil určitý rámec, neobsahuje podrobné údaje, pokiaľ ide o metódu výpočtu náhrady za ukončenie zmluvy. V rámci vymedzenom týmto ustanovením teda členské štáty majú určitú mieru voľnej úvahy. [16]

34. To platí podľa môjho názoru tak pre konkrétne pravidlá výpočtu náhrady uvedenej v článku 17 ods. 2 smernice 86/653, pričom písmeno b) tohto ustanovenia určuje len jej maximálnu výšku, ako aj pre jej prípadný vzťah k žalobe o náhradu škody, ktorá je uvedená v písmene c) toho istého ustanovenia. Ako Komisia uviedla vo svojej správe z roku 1996, článok 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653 upravuje situácie, v ktorých vnútroštátna právna úprava priznáva zástupcovi nárok na náhradu škody za ukončenie zmluvy alebo nedodržanie výpovednej lehoty stanovenej touto smernicou.

35. Ako bolo zdôraznené [17], náhrada uvedená v článku 17 ods. 2 smernice 86/653 má z pohľadu obchodného zástupcu v zásade povahu odmeny. Z podmienok poskytnutia náhrady stanovených smernicou 86/653 (obchodný zástupca získal klientelu alebo podstatne zvýšil finančný objem obchodov s existujúcimi zákazníkmi, zastúpený má podstatné prínosy aj po ukončení zmluvy o obchodnom zastúpení, neexistujú okolnosti vylučujúce nárok na náhradu uvedené v článku 18 smernice) totiž vyplýva, že cieľom tejto náhrady, ktorá sa bežne nazýva „náhrada za klientelu“, je predovšetkým odmeniť zástupcu za úsilie, ktoré vynaložil, pokiaľ zastúpený naďalej získava ekonomické výhody vyplývajúce z tohto úsilia aj po ukončení zmluvy o obchodnom zastúpení, a súčasne zabrániť situáciám bezdôvodného obohatenia alebo oportunistickému správaniu v okamihu ukončenia zmluvy. V prípade neexistencie povinnosti odškodniť zástupcu po ukončení zmluvy o obchodnom zastúpení by zastúpený mohol – bez toho, aby musel zaplatiť obchodnému zástupcovi akúkoľvek protihodnotu – mať naďalej prospech z nadhodnoty, ku ktorej obchodný zástupca tak či onak prispel svojou činnosťou.

36. Nárok na náhradu, ako ho upravuje smernica 86/653, teda nepokrýva celú škodu vzniknutú uvedenému zástupcovi pri ukončení jeho vzťahov so zastúpeným, ale len škodu priamo spôsobenú stratou klientely.

37. Bolo zdôraznené, že systém náhrady škody uvedený v článku 17 ods. 3 tejto smernice, ktorý nesúvisí len so stratou klientely a ktorý nestanovuje obmedzenie výšky tejto náhrady, zahŕňa každú ujmu vzniknutú zástupcovi, a teda môže byť pre obchodného zástupcu v istom zmysle výhodnejší. [18]

38. Preto zastávam názor, že horná hranica stanovená v článku 17 ods. 2 písm. b) smernice 86/653, teda ročná odmena, sa týka len náhrady za klientelu a neobmedzuje náhradu škody, ktorá by mala mať iný účel ako náhrada za klientelu. Nemožno teda vylúčiť – ako to stanovuje článok 17 ods. 2 písm. c) tejto smernice – že okrem tejto odmeny môže obchodný zástupca žiadať aj náhradu škody, ktorá má kryť samostatnú škodu. Hoci vzhľadom na harmonizáciu vyplývajúcu z článku 17 uvedenej smernice súbeh dvoch žalôb, ktorých cieľom je dosiahnuť náhradu škody vyplývajúcej zo straty klientely, nie je možný, treba pripustiť možnosť súbežne podať dve žaloby, ktorých účelom je získanie náhrady rôznych druhov škody.

16 — Rozsudky Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, bod 21), Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, body 34 a 35), Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, bod 18), ako aj Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, bod 40).

17 — Pozri najmä návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Poiares Maduro vo veci Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2005:641, body 14 až 19) a generálny advokát Bot vo veci Volvo Car Germany (C-203/09, EU:C:2010:315, bod 50).

18 — Pozri najmä GARDINER, C.: Compensating commercial agents under the Commercial Agents Directive – Uncertainty continues. In: *Commercial Law Practitioner*, 2006, 8, s. 195.

39. Navyše sa domnievam, že zo znenia a štruktúry článku 17 smernice 86/653 dosť jasne vyplýva, že žaloba o náhradu škody uvedená v článku 17 ods. 2 písm. c) citovanej smernice sa považuje za prípadný doplnok poskytnutia náhrady a ako taká nie je obmedzená hornou hranicou náhrady za ukončenie zmluvy uvedenou v písmene b) toho istého odseku. Ako spomenula spoločnosť Quenon, z prípravných dokumentov týkajúcich sa smernice 86/653 vyplýva, že normotvorca Únie sa napokon rozhodol, že neprijme časť pôvodného návrhu Komisie, podľa ktorého mala byť horná hranica náhrady absolútna. [19]

40. Okrem toho z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že ak si členské štáty vyberú jednu z dvoch možností uvedených v tomto článku 17, náhrada za ukončenie zmluvy môže byť len rovnaká alebo vyššia ako náhrada vyplývajúca z uplatnenia odseku 2 toho istého článku. [20] Použitie pojmu „vyššia“ svedčí o tom, že harmonizácia vykonaná smernicou 86/653 je minimálna a že členské štáty teda majú možnosť upraviť okrem osobitnej náhrady uvedenej v tomto ustanovení aj žalobu o náhradu škody v súlade s písmenom c) citovaného ustanovenia. [21]

41. Tak by to malo byť najmä v prípade, ak sa obchodný zástupca domnieva, že bez ohľadu na odmenu, ktorú dostal za získanie alebo konsolidáciu jestvujúcej klientely u zastúpeného a za stratu budúcich odmien spôsobenú stratou tejto klientely, na ktorú má nárok na základe zmluvy o obchodnom zastúpení v pravom zmysle slova, mu vznikla osobitná škoda súbežne s ukončením zmluvy. Uvedený článok 17 nebráni obchodnému zástupcovi, aby uplatnil voči zastúpenému dodatočné nároky na náhradu škody s cieľom získať náhradu majetkovej alebo nemajetkovej ujmy, ktorá mu vznikla a ktorá prevyšuje nárok na náhradu po ukončení zmluvy. Ako príklady samostatnej ujmy, ktorú možno nahradiť v rámci žaloby o náhradu škody podanej na základe článku 17 ods. 3 písm. c) smernice 86/653, boli uvedené neamortizované investičné výdavky vynaložené zástupcom, odstupné pre prepustených zamestnancov alebo aj náklady spojené s nájomnými alebo lízingovými zmluvami. [22]

42. Tak je to navyše zrejme aj vo veci samej, kde okamžité ukončenie zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti bankovníctva uzavretej medzi spoločnosťou Quenon a žalovanými spoločnosťami podľa všetkého *de facto* znemožnilo plnenie zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti poisťovníctva. V prejednávanom prípade by sa dalo konštatovať, že cieľom nároku, ktorý uplatňuje Quenon, nie je len získanie náhrady škody priamo vyplývajúcej z ukončenia zmluvy o obchodnom zastúpení v oblasti bankovníctva a straty budúcich príjmov, ale aj náhrady nepriamej škody, ktorú predstavuje nemožnosť plniť zmluvu o obchodnom zastúpení v oblasti poisťovníctva, ako aj vedľajšie škody spôsobené nedodržaním výpovednej lehoty.

43. Treba však spresniť, že žaloba podaná na základe článku 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653 nesmie obchádzať pravidlo zákazu súbehu zakotvené v judikatúre, lebo inak by došlo k nadmernej finančnej kompenzácii v prospech zástupcu v rozpore s cieľmi sledovanými touto smernicou. Uplatnená škoda, na ktorú sa vzťahuje táto žaloba, sa tiež musí odlišovať od škody, na ktorú sa vzťahuje náhrada. Ak by sa pripustilo, že dodatočná náhrada škody uvedená v tomto ustanovení môže slúžiť aj na kompenzáciu straty budúcej odmeny, viedlo by to navyše k porušeniu hornej hranice náhrady za ukončenie zmluvy stanovenej smernicou 86/653.

19 — Pozri články 28, 30 a 31 návrhu smernice Rady o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa (samostatných) obchodných zástupcov, ktorý Komisia predložila Rade 17. decembra 1976 (Ú. v. ES C 13, 1977, s. 2).

20 — Rozsudok Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, bod 32).

21 — Ako som uviedol v návrhoch, ktoré som predniesol vo veci Unamar (C-184/12, EU:C:2013:301, bod 52), cieľom mechanizmu upraveného smernicou 86/653 je len zaručiť, aby mal obchodný zástupca prospech z určitej *minimálnej sumy náhrady škody*, a nebráni členským štátom v možnosti zaviesť vo svojich právnych úpravách dodatočné odškodnenia.

22 — CRAHAY, P.: La rupture du contrat d'agence commerciale. In: *Les dossiers du Journal des tribunaux*, č. 65. Larcier 2008.

44. V konečnom dôsledku by článok 17 smernice 86/653 nemal brániť vnútroštátnej právnej úprave, ktorá v prípade ukončenia zmluvy o obchodnom zastúpení stanovuje, že zástupca má popri poskytnutí náhrady za klientelu, ktorej výška nemôže prekročiť ročnú odmenu zástupcu, nárok aj na poskytnutie náhrady škody, ktorá pokrýva skutočne vzniknutú škodu, na ktorú sa náhrada za klientelu nevzťahuje.

45. Čo sa týka otázky, či náhrada škody môže v prípade jej súbehu s náhradou za klientelu prekročiť maximálnu sumu stanovenú v článku 17 ods. 2 písm. b) smernice, zdá sa mi dosť jasné, že horná hranica určená týmto ustanovením sa týka jedine náhrady za klientelu a neobmedzuje výšku dodatočnej náhrady, ktorá má odlišný účel ako náhrada za klientelu. Pokiaľ sa táto žaloba týka škody odlišnej od tej, na ktorú sa vzťahuje náhrada za klientelu, nemožno vylúčiť možnosť, že celkový súčet súm vymožených obchodným zástupcom prekročí tento limit.

46. Vzhľadom na tieto úvahy navrhujem odpovedať na prvú otázku tak, že článok 17 smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje, že po ukončení zmluvy o obchodnom zastúpení má obchodný zástupca nárok na náhradu za klientelu, ktorej výška nemôže prekročiť sumu ročnej odmeny, a v prípade, ak výška tejto náhrady nepokrýva celú skutočne vzniknutú škodu, aj na náhradu škody.

2. Druhý aspekt (druhá a tretia otázka): požiadavka týkajúca sa porušenia povinnosti a kvalifikácia tohto porušenia s ohľadom na poskytnutie náhrady škody

47. Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či sa v rámci žaloby o náhradu škody podľa článku 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653 vyžaduje jednak preukázanie porušenia povinnosti zo strany zastúpeného, ktoré je v príčinnej súvislosti s údajnou škodou, a jednak existencia škody odlišnej od tej, ktorá už bola nahradená paušálnou náhradou za klientelu.

48. Odpoveď na túto otázku sa mi zdá celkom jasná. Ako zdôraznili Quenon, belgická a nemecká vláda, ako aj Komisia, táto smernica neobsahuje nijaký údaj o režime zodpovednosti uplatniteľnom v rámci žalôb o náhradu škody podaných obchodným zástupcom podľa článku 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653.

49. Za predpokladu rešpektovania zásad ekvivalencie a efektivity teda členské štáty môžu v rámci vymedzenom uvedenou smernicou určiť také podmienky uplatniteľné na žalobu o náhradu škody, akými sú požiadavka týkajúca sa porušenia povinnosti, závažnosť tohto porušenia a rozsah nahraditeľnej škody.

50. Naproti tomu, ako som spomenul vyššie, škoda uplatnená z tohto dôvodu musí byť odlišná od tej, ktorá vyplýva priamo z ukončenia zmluvy o obchodnom zastúpení a ktorá je už krytá náhradou za klientelu, lebo inak by sa nerešpektovala skutočnosť, že obe možnosti stanovené smernicou nemožno uplatniť súbežne.

51. Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd pýta na povahu a význam porušenia povinnosti, ktoré sa vyžadujú v rámci žaloby o náhradu škody podanej podľa článku 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653.

52. Vzhľadom na odpoveď na druhú otázku už netreba odpovedať na tretiu otázku.

## IV – **Návrh**

53. So zreteľom na všetky tieto úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky, ktoré položil Cour d'appel de Bruxelles, takto:

Článok 17 smernice Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje, že po ukončení zmluvy o obchodnom zastúpení má obchodný zástupca nárok na náhradu za klientelu, ktorej výška nemôže prekročiť sumu ročnej odmeny, a v prípade, ak výška tejto náhrady nepokrýva celú skutočne vzniknutú škodu, aj na náhradu škody.

Článok 17 ods. 2 písm. c) smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že podmieňuje poskytnutie dodatočnej náhrady škody k náhrade za klientelu existenciou škody odlišnej od tej, ktorá už bola nahradená náhradou za klientelu, ale nie existenciou porušenia zmluvnej povinnosti alebo kvázideliktuálneho porušenia zo strany zastúpeného, ktoré je v príčinnej súvislosti s údajnou škodou.